

Rivayetler Işığında Kadir Gecesi

Kadir PAKSOY*

Özet:

Bu makalede, bin aydan daha hayırlı olduğu bildirilen Kadir gecesi hakkında bilgi verilmektedir. Bu gecenin mahiyeti, fazileti ve diğer hususiyetleri incelenmektedir. Hz. Peygamber'in bu gece hakkındaki söz ve uygulamalarına temas edilmektedir. Ayrıca bu gecenin Ramazan ayındaki yerini tespit etmeye yönelik rivayet ve görüşler tahlil edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadir gecesi, Ramazan ayı, Tek geceler, İtikâf.

Abstract:

This article reported the Night of Qadr is better than a thousand months are discussed. This is the nature of the night, and other traits of virtue are analyzed. There are contacts and practices of the Prophet on this night. Also rumored to detect the location of the months of Ramadan and opinions of the night are analyzed.

Key Words: The Night of Qadr, The month of Ramadan, One night, Making self-worship (to stay for worship).

* Doç. Dr., Harran Ü. İlahiyat Fak. Hadis Anabilim Dalı, Şanlıurfa-Türkiye.
paksoykadir@hotmail.com

A. Kadir Gecenin Anlamı ve Önemi

Kadr kelimesinin sözlük anlamı; kudret, güç yetirmek, kader, takdir, miktar, meblağ, hüküm ve kazâ, değer, kıymet, şeref ve azamet demektir.¹

Istılahta ise Kadir gecesi; kıymetli, şerefli, azametli, hüküm ve takdir gecesi gibi anlamlara gelmektedir.²

Kadir gecesi, Kur'an ayetlerinde açıkça isminden bahsedilen çok mübarek bir gecedir. Zira Allah Kelamı olan Kur'ân-ı Kerim, bu kutlu geceden itibaren Rasûlullah Efendimize inmeye başlamıştır. Nitekim adını bu geceden alan Kur'ân-ı Kerim'in 97. sûresi olan Kadr sûresinde meâlen şöyle buyrulmaktadır:

1. Biz Kur'ân'ı indirdik Kadir gecesi.
2. Bilir misin nedir Kadir gecesi?
3. Bin aydan daha hayırlıdır Kadir gecesi.

4–5. O gece Rablerinin izniyle Ruh ve melekler her türlü iş için iner de iner.

6. O gece tan yerinin ağarmasına kadar bir selâmettir." [Kadr sûresi, 97/1–6]

Ayrıca bu gece, Allah tarafından takdir edilmiş işlerin ayırt edildiği takdir gecesidir. Müfessirlerin büyük ekseriyetine göre, bu hususta Duhân sûresinin ilk beş ayetinde Kadir gecesine işaret edilmektedir. Bu mübarek ve kutlu gecenin aynı zamanda hüküm ve takdir gecesi olduğu bildirilmektedir.³

Duhân sûresindeki ilgili ayetlerde meâlen şöyle buyrulur:

1. Hâ–Mîm.
2. Açık olan ve gerçeği açıklayan bu kitaba yemin ederim ki;
3. Biz onu mübarek bir gecede indirdik.
4. Çünkü Biz haktan yüz çevirenleri uyarırız.

5. O, öyle bir gecedir ki her hikmetli iş, tarafımızdan bir emirle o zaman yazılıp belirlenir." [Duhân sûresi, 44/1–5]

¹ İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, "kdr maddesi", V, 76–79.

² İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, "kdr maddesi", V, 76–79; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, s. 595–597.

³ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VII, 231–232; Suyûtî, *ed-Dürri'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, IX, 111.

B. Kadir Gecesinde Diğer Hususiyetleri

Zaman ve mekânlar bütün kıymet ve kutsiyetini, hakikatte Allah'ın dilemesinden alırlar. Bu İlâhî dileme ise varlıklar için binbir maslahat ve hikmetler içerir. Ayrıca o zaman dilimlerinde gerçekleşen mühim olaylar ve o mekânları dolduran kıymetli mekânlar de, içinde buldukları zaman ve mekâna değer kazandırmışlardır.

İslâm'da mübarek zaman dilimlerinin kudsiyeti de meşiet-i İlâhî'den geldiği için, Müslümanlara sonsuz feyz ü bereketin nüzülü için birer vesile olmaktadır. Mübarek ay, gün ve geceler, İslâm'ın şairindendir; hususi kıymetleri ve değerleri vardır. Kâinat, semavat, feza-yı âlem ve bütün varlıklar bu kutlu zaman dilimlerine hürmet etmektedir. Âyet veya hadislerin, kutsallığını tespit ettiği ve Mü'minlerin de yüzyıllardan beridir kutladığı bu mübarek ay, gün ve geceler, senenin içine dağılmış vaziyette bulunmaktadır. Resûlullah (s.a.s.)'in hicretini esas alan ay takvimine göre Recep, Şaban ve Ramazan ayları öncelikli olan kutsal aylardır. İslâm toplumunda bu aylara Şühûr-u Selâse (Üç Aylar) denilmiştir. Eşhuru'l-Hurum (Haram Aylar) ise Muharrem (ki senenin ilk ayıdır), Zilkade, Zilhicce ve Recep aylarıdır. Mübarek günlere gelince: Hicrî Yılbaşı, Aşûre Günü, Arafe Günü, Ramazan ve Kurban Bayramları, Cuma Günleridir.

Cenab-ı Hak, Fecr suresinin başında Zilhicce'nin ilk on gecesine kasem ederek faziletine işaret buyurmuştur (Fecr Suresi, 89/2). Hz. Peygamber (s.a.s.) de Zilhicce'nin ilk on gününü, gecesiyile birlikte ihya etmiş, ashabına ve aile fertlerine de tavsiye etmiştir. İbn Abbas (r.a.)'den nakledilen bir hadiste, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Salih amellerin Allah'a en ziyade sevgili olduğu günler (Zilhiccenin başındaki) bu on gündür!"⁴ Tirmizî'nin Ebû Hureyre (r.a.)'den naklettiği merfu bir rivayette de, Zilhiccenin ilk gününde tutulan her bir orucun bir yıllık oruç gibi, gecesindeki kıyamın ise Kadir gecesine gibi faziletli olduğu haber verilmektedir.⁵

Halk arasında "Her geceyi Kadir, her kişiyi Hızır bil" şeklinde ifade edilen hikmetli bir söz vardır. Bu söz, zamanın kıymetini takdir

⁴ Buharî, Salatu'l-Iydeyn 11.

⁵ Tirmizî, Savm 52.

etmeyi, her gün ve her geceyi ganimet bilip değerlendirmeyi, bütün insanlara değer vermeyi ve onları hor görmemeyi tavsiye sadedinde sarfedilen güzel bir ifadedir. Aynı şekilde kişinin kılacağı namazı sanki ömrünün son namazıymış gibi kulluk şuuru içinde eda etmesi kabilinden bir tavsiyedir.

Pek çok faziletleri ihtiva eden Kadir gecesine gelince, bu geceyi diğerlerinden ayıran hususiyetleri şöylece zikredebiliriz:

- Her şeyden önce bu geceyi Yüce Allah övmüş, mübarek ve mukaddes kılmıştır.⁶ Elbette Yüce Allah'ın değer verdiği şeyler, değerler üstü bir değere ve kıymete sahiptir.

- Bu gecenin önemini ve faziletini bildiren müstakil bir sure indirilmiştir.⁷

- Kur'an'da ismi açıkça zikredilen yegâne gece, Kadir gecesidir.⁸

- Adını bu geceden alan mezkûr sûrede Kadir gecesinin bin aydan daha hayırlı olduğu ifade buyrulmuştur.⁹ Bin ay ise seksen üç sene dört aylık bir zaman dilimine denktir. Diğer bir ifadeyle, yaklaşık otuz bin gün ve geceye tekabül eder. Dolayısıyla Kadir gecesini, içinde Kadir gecesini bulunmayan seksen küsur seneden daha hayırlıdır. Bu ise salih amel üzere uzun bir ömür sürmüş insan hayatından daha hayırlıdır. Bir tek geceyi ihya etmenin bir ömre bedel olması, Yüce Allah'ın hususiyle bu ümmete verdiği en büyük lütuflardandır. İbn Cerir et-Taberi'nin dediği gibi; mutlak olarak Kadir gecesinde amel, Kadir gecesini bulunmayan bin ay amelden daha hayırlıdır ki, bu da onun hayırlılığı sayısız olduğunu açıklamakla Peygamber ve ümmetine özel bir müjdedir.¹⁰

- Kadir suresinin başında bildirildiği üzere, İlahi mesaj Kur'an, yeryüzüne bu gecede indirilmiştir.¹¹ Dolayısıyla Kur'an ve vahiy, bu geceye apayrı bir şeref katmıştır.

- Vahyin bu gecede inmesiyle birlikte Resul-i Ekrem Efendimize de peygamberlik bu gecede verilmiştir. Nitekim kırk yaşında,

⁶ Kadir sûresi, 97/1-6; Duhân sûresi, 44/1-5.

⁷ Kadir sûresi, 97/1-6.

⁸ Kadir sûresi, 97/1-6.

⁹ Kadir sûresi, 97/3.

¹⁰ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-beyân an te'vîl-i âyi'l-Kur'an*, Kahire 1388/1968, XXX, 222.

¹¹ Kadir sûresi, 97/1. Ayrıca bkz. Duhân sûresi, 44/1-3.

Mekke’de Nur dağının Hira mağarasında ibadet ve taatle meşgul olduğu bir zamanda, Cebrail (a.s.) ilk vahyi böyle kutlu bir gecede getirmiş ve Onu peygamberlikle müjdelemiştir.¹²

- Bu gecede melekler ve Ruh (Cibril a.s.) inerek yeryüzünü şereflendirirler.¹³

- Kadri ve kıymeti pek yüce olan bu gece, aynı zamanda bir takdir gecesidir. Her iş, hikmet üzere bu gecede takdir buyrulur.¹⁴

- Bu gece gün ağarınca kadar selam ve esenliktir.¹⁵ Duaların makbul olduğu, sevapların kat kat arttırılıp günahların bağışlandığı en mübarek zaman dilimidir.

- Kadir gecesinin önemine işaret eden bir hadiste, önceki ümmetlerin uzun ömürlü olmaları sebebiyle fazla sevap kazanma imkânına sahip bulunmalarına mukabil bu ümmete bin aydan daha hayırlı Kadir gecesi verilmiştir.¹⁶

- Kadir gecesinin gündüzü de sair günlerden faziletlidir. Nitekim hadiste, Kadir gecesinin gündüzünde tutulan oruç, bütün senenin orucuna denk sayılmaktadır.¹⁷

- Kadir gecesini ihya etmek, geçmiş günahların bağışlanmasına vesiledir. Nitekim Ebû Hureyre (r.a.) bu hususla ilgili olarak şu hadisi nakleder: Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *“Faziletine inanarak ve karşılığını Allah’dan bekleyerek Kadir gecesini ihya eden kişinin geçmiş günahları bağışlanır.”*¹⁸

Âlimlere göre bu hadisteki müjdeye nail olabilmek için Ramazanın bütün günlerini oruçlu geçirmek icap eder. Aynı şekilde bu müjdeye erişebilmek için Ramazanın bütün geceleri ihya edilmelidir. Sadece bazı geceleri ihya etmek yeterli değildir. Bilindiği gibi yatsı namazının farzıyla birlikte teravîh namazını kılan bir kimse o geceyi ihya etmiş sayılır. Zira kıyâmın mânâsı, gecenin çoğu kısmında diğer bir görüşe göre bir saatinde (bölümünde) ibadet ve tâatle meşgûl

¹² Alak sûresi, 96/1-5; Duhân sûresi, 44/1-5; Buhari, Bed’u’l-vahy 1-3.

¹³ Kadr sûresi, 97/4.

¹⁴ Kadr sûresi, 97/5; Duhân sûresi, 44/4.

¹⁵ Kadr sûresi, 97/5-6.

¹⁶ Malik b. Enes, *el-Muvatta’*, İtikâf 6 (İmam Mâlik, bu rivayetin isnadını zikretmeksizin “beleşânî” tabiriyle kendisine ulaşan bir haber şeklinde kitabına kaydetmiştir).

¹⁷ İbn Mâce, Sıyâm 39

¹⁸ Buhârî, Leyletu’l-kadr 1; Müslim, Salatu’l-musafirîn 173-176.

olmaktadır.¹⁹

C. Kadir Gecesi, Ramazanın Hangi Gecesidir?

Kur'an'da Kadir gecesinin varlığı ve fazileti bizzat Allah tarafından beyan buyrulmuş ancak bunun hangi gece olduğu bildirilmemiştir.

Hadis-i şeriflerde ise kesin olarak belirtilmemekle birlikte muhtemel bazı gecelere işaret edilmiştir.

Her ne kadar Ramazan ayının yirmi yedinci gecesinin Kadir gecesi olabileceğine dair ümmetin genel bir kabul ve tercihi bulunmakta ise de bunun sadece ihtimallerden birisi olduğunu söyleyebiliriz. İnsanların boşluk yaşamamaları ve bu gecenin varlığını unutmamaları, faziletlerle dolu bu geceyi öncesiyle ve sonrasıyla hatırlamaları için pek çok ihtimallerden birisi olan Ramazanın 27. gecesine değer atfedilmiş, geçmişten günümüze Kadir gecesi olması ümidi ve telakkisiyle ihya edilmiştir.

Esasen Ramazan gecelerini ihya etmenin fazileti çok büyüktür. İhya edilen gece, Kadir gecesi olmasa bile her halükarda Ramazan gecesi ihya edilmekte ve katiyen boşa gitmemektedir.

Kadir gecesinin alâmetleri hakkında ise gece gökyüzü şöyle olur yahut böyle olur şeklinde bazı haberler yer almaktadır. Ancak bu tür alâmetlerin her seneki Kadir gecesi için geçerli olduğu söylenemez. Nitekim bu konuda kaydedilen bir rivayetle meseleyi tahlil edelim:

Tabiin ravilerinden Zir b. Hubeyş anlatıyor: "Ben, ashabdan Ubey b. Ka'b (r.a.)'a dedim ki: Bana Kadir gecesinden bahseder misin? Zira sahabeden İbn Mes'ûd (r.a.)'a bu gecenin mahiyeti sorulduğunda "Kim bir yılı ihya ederse ona rastlar" diye cevap vermektedir." Bunun üzerine Übey (r.a.) şöyle dedi: Allah, İbn Mes'ud'a rahmetiyle muamele buyursun, zira o, Kadir gecesinin Ramazan ayında bulunduğunu biliyordu. Muhakkak ki o (Kadir gecesi) Ramazandır ve yirmi yedinci gecesindedir." Muhaddislerden Müsedded, bu hususa şu yorumu getirmiştir: "Öyle anlaşılıyor ki, İbn Mes'ud, halkın ibadet u taatte gevşemelerini istemediği için bütün

¹⁹ Veliyyüddin İbnu'l-İrâkî, *Leyletu'l-kadr: Ma'nâhâ ve vaktuhâ ve'd-duâ fihâ*, Kahire 1407/1987, s. 99 vd.; Manastırlı İsmail Hakkı, *Şerhu's-sadr fi fezâili leyleti'l-kadr*, İstanbul 1325, s. 89-90; Faruk Hamâde, *Leytetu'l-kadr fi'l-Kitâb ve's-Sünne ve hayati Selefi's-sâlihîn*, Beyrut 1416/1995, s. 88.

senenin günlerini ihya etmeyi tavsiye etmektedir. Zir b. Hubeys sözünü şöyle sürdürür: Ben, Ubey b. Ka'b'a, "Peki bunu nasıl biliyorsun?" diye sordum. Ubey (r.a.), Resûlullah'ın bize bildirdiği alâmetle biliyorum, diye cevap verdi. Bu rivayeti nakleden tebe-i tabiin ravisi Âsım, Zir b. Hubeys'e bu alametin ne olduğunu sorar. O da şöyle cevap verir: Bu gecenin sabahında güneş tas gibi doğar, yükselinceye kadar pırıltısı olmaz.²⁰

Kadir gecesinin alametleriyle ilgili kaydedilen bu tür hususlar, bizzat merfu olmayıp mevkuף ve maktu rivayetlerdir. Öyle ki, bir defaya mahsus olarak Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hayatında Kadir gecesini yağmurlu geçmiştir. O gecenin sabahında güneş, puslu bir ufukta idi ve parlak vaziyette değildi. Ancak yükseldikten sonra parlaklığı belirgin hale gelmişti. Dolayısıyla sonraki seneler için böyle bir alamet görülmediği gibi bu alametin sürekli olması da söz konusu değildir.

Kadir gecesinin tespitiyle ilgili olarak Hz. Peygamber'in hadislerinde kesin ve net olarak hangi gece olduğu ifade edilmemekle birlikte Ramazan ayının bütününe veya bazı gecelerine özellikle de son on geceye, hatta bunlardan tek gecelere atıfta bulunulmuştur.

Bu konudaki rivayetleri şöylece tasnif edebiliriz:

1) *Kadir Gecesi Ramazan Ayının Tamamında Gizlenmiştir*

Abdullah b. Ömer (r.a.) demiştir ki: Bir defasında Resûlullah (s.a.s.)'e Kadir gecesinden soruldu. Ben de dinliyordum. Resûlullah (s.a.s.) buyurdu ki: "O her Ramazandır."²¹

Selmân-ı Fârisî (r.a.) tarafından nakledilen uzun bir rivayette ise Rasûlullah (s.a.s.) bir Şaban ayının son gününde şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Yüce ve mübarek bir ayın gölgesi üzerinize düştü. Bu ayda bir gece (Kadir gecesini) vardır ki bin aydan daha hayırlıdır. Allah bu ayda oruç tutmayı farz kıldı. Geceleyin ibadet yapmayı (teravih namazını) nafîle kıldı. Bu ayda bir hayır işleyen kimse diğer aylarda bir farz işlemiş gibi olur. Bu ayda bir farz işleyen ise diğer aylarda yetmiş farz işleyen gibidir. Bu ay, sabır ayıdır; sabrın karşılığı ise Cennettir. Bu ay, iyi geçinmek ayıdır; yardımlaşma ayıdır. Bu ayda müminin rızkı bollatılır. Bu ayda kim bir

²⁰ Müslim, Salatu'l-musâfirîn 179, Sıyâm 219; Tirmizî, Savm 71, Tefsîr'us-sure 97/2; Ahmed b. Hanbel, I, 406, 457; V, 130, 131, 132, 324.

²¹ Ebû Dâvûd, Salât 824.

oruçluya iftar verirse günahları bağışlanır ve Cehennem ateşinden âzât olur. Aynı zamanda oruçlunun sevabı kadar o kimseye sevap verilir. Oruçlunun sevabından da bir şey eksilmez... Bu ay öyle bir aydır ki; evveli rahmet, ortası mağfiret ve sonu da Cehennem ateşinden âzâttır. Bu ayda köle ve hizmetçilerinin yükünü hafifleten kimseyi Allah bağışlar ve Cehennem ateşinden kurtarır. Bu ayda dört şeyi çok yapınız ki, bunun ikisini Allah çok sever: Bunlar, Kelime-i şahadet söylemek ve istiğfar etmektir. İkisini de zaten her zaman yapmanız gerekir. Bunlar da Allah'dan Cenneti istemek ve Cehennem ateşinden O'na sığınmaktır. Bu ayda, bir oruçluya su veren bir kimse, kıyâmet günü susuz kalmayacaktır."²²

Pek çok âlimin ifade ettiği gibi, Kadir gecesinin Ramazan geceleri içinde gizli tutulmasına binaen her geceyi Kadir gecesine gibi değerlendirmek, en isabetli yoldur.

2) Ramazanın Son On Gecesindedir

Bu konuda Hz. Âişe (r.anha)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasulullah (s.a.s.), Ramazan ayında, diğer aylardan daha fazla ibadet ve taate yönelirdi. Ramazanın son on gecesini sair gecelere nispetle daha ciddi ihya ederdi. Bu geceleri ihya etmeleri için aile fertlerini de uyandırır. Kendisini ibadete verir, eşleriyle ilişkiyi keserdi."²³

Bu rivayetin bir başka veçhinde şöyle dediği kaydedilmiştir: Rasûlullah (s.a.s.), vefat edinceye her Ramazan ayında itikâfa girer ve şöyle buyururdu: "Kadir gecesini Ramazanın son on gününde arayın." Onun vefatından sonra zevceleri itikâfa girmeye devam ettiler.²⁴

Yine Hz. Âişe (r.anhâ) tarafından şu husus haber verilmiştir: Rasûlullah (s.a.s.) Ramazan ayının son on gününde mescide kapanır, ibadete koyulur ve şöyle buyururdu: "Kadir gecesini Ramazanın son on günü içinde arayınız!"²⁵

Ebû Hureyre (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.s.)'in her Ramazanda on gün itikâfa girdiğini, vefat ettiği senenin Ramazanında ise yirmi gün itikâfa girdiğini nakletmiştir.²⁶

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Ramazanın son on gününde itikâfa

²² Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 306.

²³ Buhârî, *Leyletu'l-kadr* 5; Müslim, *İ'tikâf* 7.

²⁴ Buhârî, *İ'tikâf* 1; Müslim, *İ'tikâf* 5.

²⁵ Buhârî, *Leyletu'l-kadr* 3; Müslim, *Sıyâm* 219.

²⁶ Buhârî, *İ'tikâf* 17.

girmeyi mutat hale getirdiğini ve son yıl bunu yirmi gün yapmasının sebebini Enes b. Mâlik ile Übey b. Ka'b (r.a.) tarafından nakledilen bir rivayetten öğrenmekteyiz. Onlar, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bir önceki Ramazan ayında seferde olduğu için itikâfa giremediğini, dolayısıyla müteakip senenin Ramazan ayında yirmi gün yapmak suretiyle geçmiş senenin itikâfını da yerine getirdiğini haber vermektedirler.²⁷

Bu hadislerden de anlaşıldığı üzere, Ramazanın son on gününü itikâfta geçirmenin hikmetlerinden birisi –belki de en önemlisi- bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini ihya edebilmektir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in ve bilahare zevcelerinin itikâf ibadetini sürdürmeleri sebebiyle âlimlerimiz, Ramazanın son on günündeki itikâfın sünnet-i kifâye olduğunu söylemişlerdir. Öyle ki, bir beldede bir kişinin itikâfa girmesiyle bu sünnet yerine getirilmiş olur. Gecesini ve gündüzünü itikâfta geçiren kimselerin kazanacakları sevap ve faziletler ise kat kat artırılır.

3) Ramazanın Son On Gününün Tek Gecelerindedir

Konuyla ilgili bir rivayeti Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle nakleder: “Biz bir defasında Rasûlullah (s.a.s.) ile birlikte Ramazan ayının ortasındaki on gün için itikâfa girmiştik. Yirminci günün sabahı olunca itikâftan çıkmak üzere eşyalarımızı evlerimize taşımıştık. O esnada Rasûlullah (s.a.s.) bizi çağırdı ve buyurdu ki: “İtikâfa girmiş olanlar, itikâf mahallerine dönsünler. Zira bu gece bana Kadir gecesinin hangi gece olduğu gösterilmişti, sonra unutturuldu. Siz onu Ramazanın son on gününde ve tek gecelerde arayın. Ayrıca bu gece kendimi su ve çamur içinde secde eder gördüm.” Rasûlullah (s.a.s.) itikâf mahalline dönünce, o günün sonuna doğru hava karardı ve yağmur yağdı. Mescid o sıralarda (üzeri dallarla örtülmüş) çardak şeklindeydi. (Sabah namazında) Rasûlullah'ın alnında ve burun yumuşağı üzerinde (secde izi olarak) su ve çamur bulaşığını gördüm. O gece 21. gece idi.”²⁸

Hz. Âişe (r.anha)'dan gelen bir rivayette de Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kadir gecesini Ramazanın son on günündeki tek gecelerde arayınız!”²⁹

İbn Abbas (r.a.)'den gelen bir rivayette de Rasûlullah (s.a.s.) şöyle

²⁷ Tirmizî, Savm 79; Ebû Dâvûd, Sıyâm 77

²⁸ Buhârî, Leyletu'l-kadr 2; Müslim, Sıyâm 213.

²⁹ Buhârî, Leyletu'l-kadr 3.

buyurmuştur: “Kadir gecesini Ramazanın bu son on geceleri arasında, yani geriye kalan dokuzuncu, yedinci ve beşinci gecelerde arayınız”³⁰

3) Ramazanın Son Yedi Gecesindedir

Bu konuda Abdullah b. Ömer (r.a.) şu hâdiseyi nakleder: Ashabdan bazı kimseler rüyalarında Kadir gecesinin Ramazanın son yedi gecesinde olduğunu görmüşlerdi. Rüyalarını Rasûlullah Efendimize anlattıklarında Allah Resulü (s.a.s.) onlara şöyle buyurdu: “Kadir gecesiyile ilgili rüyalarınızın Ramazanın son yedi gecesinde toplandığını görüyorum. Kadir gecesini Ramazanın son yedi gecesinde arayın!”³¹

4) Ramazanın Yirmi Yedinci Gecesindedir

Bu konuda Übey b. Ka'b, Abdullah b. Ömer ve Muâviye b. Ebî Süfyân gibi sahabilerden Kadir gecesinin yirmi yedinci gece olabileceğini dair rivayetler nakledilmektedir.³²

Muâviye b. Ebî Süfyân (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kadir gecesini yirmi yedinci gecedir.”³³

Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan nakledilen bir rivayet ise şöyledir: “Resûlullah (s.a.s.)'e Kadir gecesinin hangi gece olduğu soruldu. Resûlullah (s.a.s.) de, es-Sahbâvât denilen yerde konakladığımız geceyi hatırlayanınız yok mu? İşte o gece Kadir gecesiydi, buyurdu. Ben, evet Ya Resûlallah o geceyi hatırlıyorum; 27. geceydi, diye cevap verdim.”³⁴

Abdullah b. Ömer (r.a.)'den nakledilen bir hadiste de Resûl-i Ekrem (s.a.s.), “Kadir gecesini Ramazanın 27. gecesinde arayınız” buyurduğu kaydedilmektedir.³⁵

Abdullah b. Ömer (r.a.) demiştir ki: Bir sahabi, Kadir gecesinin yirmi yedinci gece olduğunu (rüyasında) gördüğünü ifade etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.): “(Kadir gecesini hakkındaki) rüyalarınızın son on gün içinde toplandığını görüyorum.

³⁰ Buhârî, Leyletü'l-kadr 3; Ebû Dâvûd, Kıyamu Ramazan 2.

³¹ Buhârî, Leyletü'l-kadr 2; Müslim, Sıyâm 205.

³² Müslim, Salâtu'l-musâfirîn 179-180, Sıyâm 219; Ebû Dâvûd, Kıyamu Ramazan 6; Tirmizî, Savm 72.

³³ Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IV, 312

³⁴ Taberânî, Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb, el-Mu'cemu'l-kebir, X, 121; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IV, 312.

³⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, II, 221.

Binaenaleyh siz onu bu on günün tek gecelerinde arayın.” buyurdu.³⁶

Tabiin ravilerinden Zir b. Hubeyş, şu haberi nakleder: “Ubey b. Ka’b (r.a.)’a dedim ki, “İbn Mes’ud (r.a.): “Bütün sene geceleri kalkan kimse Kadir gecesine tesadüf edebilir diyormuş (ne dersiniz?).” Bana şu cevabı verdi: “Kendisinden başka ilâh olmayan Zat-ı Zülcelâl’e yemin olsun, Kadir gecesi Ramazan ayındadır. Ve o gece, Resûlullah (s.a.s.)’in bize kalkmamızı emrettiği gecedir, o da yirmi yedinci gecedir. Bunun emaresi, o gecenin sabahında güneşin beyaz ve ışsız olarak doğmasıdır.”³⁷

5) Ramazanın Yirmi Dördüncü Gecesindedir

İbn Abbas (r.a.)’den kendisinin bir sözü olarak şöyle nakledilmiştir: “Kadir gecesini Ramazanın yirmi dördünde arayınız.”³⁸

6) Ramazanın Yirmi Üç Yahut Yirmi İkinci Gecesindedir

Bu konuda Abdullah b. Üneys (r.a.), bizzat başından geçen şu vak’ayı nakleder: Selimeoğullarının meclisinde bulunuyordum; içlerinde en genci ben idim. Onlar kendi aralarında “Kim bizim için Rasûlullah’a Kadir gecesini sormak için gider?” dediler. O esnada Ramazanın yirmi birinci gecesinin sabahı idi. Ben bu vazifeyi üzerime alıp yola koyuldum ve akşam namazında Rasûlullah’a kavuştum. Namazdan sonra hane-i saadetin önünde bekledim. Hz. Peygamber (s.a.s.) yanıma gelince; “İçeri gir!” buyurdu. Hemen girdim. Önümüze akşam yemeği konuldu. Yemeğin az olmasından dolayı ben biraz geri durdum. Yemek bitince: “Bana ayakkabılarımı ver” buyurdu ve kalktı. Onunla birlikte ben de kalktım. Bana, “Bir ihtiyacın varmış gibisin” buyurdu. Ben, “Evet, Selimeoğullarından bir topluluk beni Sana gönderdiler. Sana Kadir gecesini sormak istiyorlar Ya Resulallah” dedim. Bunun üzerine: “Bu gece kaçınca gece?” diye sordu. Yirmi ikinci, dedim. “İşte Kadir gecesi, bu gecedir” buyurdu. Sonra bana döndü ve yirmi üçüncü geceyi kast ederek; “Belki de gelen gecedir” buyurdu.³⁹

Bu hadiste Kadir gecesinin tayini ile ilgili olarak kendisine sorulan soruya Hz. Peygamber (s.a.s.)’in açık bir şekilde cevap vermesini bu

³⁶ Müslim, Sıyâm 207.

³⁷ Müslim, Salâtu’l-musâfirin 179.

³⁸ Buhari, Leyletü’l-Kadr 3.

³⁹ Ebû Dâvûd, Kıyamu Ramazan 2.

gecenin gizlenmesindeki hikmetlerde aramak lâzımdır.

Abdullah b. Üneys el-Cühenî (r.a.) dedi ki: Bir defasında Rasûlullah'a (s.a.s.) geldim ve Ey Allah'ın Resulü, benim taşrada evim var. Orada oturuyorum ve Allah'a hamdolsun namazımı da orada kılıyorum. Bana (Ramazanda ihya edeceğim) bir gece söyle de onu Medine'deki şu mescidine gelerek ihya edeyim; dedim. Bana "Yirmi üçüncü gece gel!" buyurdu. Ravi Muhammed b. İbrahim dedi ki: Ben Abdullah b. Üneys'in oğlu Damure'ye; "Baban o gece nasıl hareket ediyordu?" diye sordum. "Babam o gece ikindi namazını kılınca mescidde kalırdı. Sabah namazını kılincaya kadar herhangi bir ihtiyaç için dışarı çıkmazdı. Sabah namazını kıldıktan sonra mescidin kapısında bekleyen hayvanına biner taşradaki evine gelirdi." cevabını verdi.⁴⁰

7) Yirmi Birinci Gecesinde Olduğuna Dair Rivayetler

Ebu Saîd (r.a.)'den şu rivayet nakledilmiştir: Resûlullah (s.a.s.) Ramazanın ortasındaki on günde itikâfa girmiş, itikâftan çıkacağı gece olan yirmi birinci geceye ulaşmıştı. (İtikâftan çıkınca): "Benimle beraber itikâfa girmiş olanlar son on geceyi de itikâfta geçirsinler. Zira ben Kadir gecesini gördüm, (fakat) sonra bu bana unutturuldu, kendimi (rüyamda) o gecenin sabahında su ile çamur içinde secde ederken gördüm. Onu (Ramazanda) son on gece içerisinde ve tek sayılı olanlarda arayınız!" buyurdu. Ebû Saîd (r.a.) sözünü şöyle sürdürdü: (Gerçekten) o gece yağmur yağdı, mescid de çardak şeklinde olduğundan akmaya başladı. (Bu) gözlerim, yirmi birinci gecenin sabahında Resûlullah (s.a.s.)'in burnu ve alnı üzerinde (secdeden dolayı yüzündeki) su ve çamur izlerini gördü.⁴¹

8) Ramazanın On Yedinci Gecesindedir

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) demiştir ki: Resûlullah (s.a.) bize (hitaben); "Kadir gecesini Ramazanın 17. gecesinde 21. gecesinde ve 23. gecesinde arayınız!" buyurdu. Sonra sükût etti.⁴²

9) Diğer Görüşler

Pek çok âlimin yaptığı gibi İbn Hacer el-Askalani de Kadir gecesinin hangi gece olduğuna dair kaydedilen rivayet ve kavilleri bir araya getirmiştir. Öyle ki, bu rivayetlere ve görüşlere dayanarak

⁴⁰ Ebû Dâvûd, Kıyamu Ramazan 2

⁴¹ Buhari, Leyletu'l-Kadr 1; Müslim, Sıyam 215; Nesaî, Sehv 98; Muvatta', İ'tikâf 9.

⁴² Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IV, 307.

kırktan fazla ihtimal ortaya çıkmaktadır.⁴³

Bu konuda yukarıda kaydettiğimiz rivayetlere dayanan ihtimallerden farklı olarak daha zayıf olan ve bir kısmı delile dayanmayan şu görüşleri sayabiliriz:

✓ *Kadir gecesinin Hz. Peygamberin dâr-i bekaya irtihaliyle kaldırıldığı ve bir daha gelmeyeceği iddia edilmektedir ki, bazı Râfîzî fırkası mensupları bu görüştedirler.*

✓ *Bu gece Hz. Peygamberin sağlığında bir kere gelmiştir. Bir daha dön-meyecektir. Bu görüş el-Fâkihânî'ye aittir.*

✓ *Bu gece sadece bu ümmete aittir. İbn Receb ve Mâlikîlerden bir cemaat bu görüştedirler.*

✓ *Senenin bütün günleri içinde gizlenmiştir. Senenin bütün gecelerini dolaşır. Bu görüş Hanefî mezhebinin meşhur olan görüşüdür ve aynı zamanda seleften bazı kimselerin de bu görüşte olduğu zikredilmektedir.*

✓ *O, senenin değişmeyen bir gecesidir. Fakat o gecenin hangi gece olduğunu Allah'dan başka kimse bilmez. Bu görüş de Hanefî imamlarından Nesefti'ye aittir.*

✓ *Ramazanın ilk gecesindedir. Bu görüş de sahabeden Ebû Rezîh el-Ukaylî'ye aittir.*

✓ *Ramazanın yarısına tesadüf eden gecedir. Bu görüş İbnu'l-Mulakkın'a aittir.*

✓ *Şa'banın yarısına tesadüf eden gecedir. Bu görüşü de Kurtubî rivayet etmiştir.*

✓ *Ramazanın ikinci on gecesinde gizlidir. Bu görüşü Nevevî rivayet etmiş, Taberî de bu görüşü Osman b. Ebi'l-As ile Hasan el-Basrî'ye nisbet etmiştir.*

✓ *Ramazanın 18. gecesidir. Bu görüşü İbnü'l-Cevzî "Müşkil" isimli eserinde nakletmiştir.*

✓ *Ramazanın 19. gecesindedir. Bu görüşü Abdurrezzak, Hz. Ali'den rivayet etmiş ve Taberî de bunu Zeyd b. Sabit ile İbn Mes'ûd'a nisbet etmiştir.*

✓ *Eğer ay tam çekiyorsa 20. gecedir; tam çekmiyorsa 21. gecedir. Bu görüş İbn Hazm'a aittir.*

✓ *Yirmi altıncı gecedir.*

⁴³ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, V, 167–171.

- ✓ Yirmi sekizinci gecedir.
- ✓ Yirmi dokuzuncu gecedir. Bu görüşü de İbnü'l-Arabî nakletmiştir.
- ✓ Otuzuncu gecedir. Bunu da Kadı İyâz rivayet etmiştir.
- ✓ Ramazanın tek sayılı son gecesidir.
- ✓ Ramazanın son on gecesini içerisinde dolaşır. Bu görüşü Ebu Kılâbe rivayet etmiştir; İmam Malik, Sevrî ve Ahmed b. Hanbel de bu görüştedir.
- ✓ Ramazanın son on gecesini içerisinde dolaşmakla beraber, bunlar içerisinde bazılarının Kadir gecesini olması diğerlerine nisbetle daha kuvvetlidir.
- ✓ Ramazanın son on gecesini içerisinde dolaşmakla beraber, bunlar içerisinde Kadir gecesini olma ihtimali en kuvvetli gece, yirmi üçüncü gecedir.
- ✓ Ramazanın 7 ve katlarına ait gecelerden birisidir.
- ✓ Ramazanın ikinci yarısındaki gecelerdedir. Bu görüş, İmam Muhammed ile İmam Ebû Yûsuf'a nisbet edilir.
- ✓ Ramazanın on altıncı veya on yedinci gecesidir.
- ✓ Ramazanın on yedinci veya ondokuzuncu veya onbirinci gecesidir.
- ✓ Ramazanın ilk veya son gecesidir.
- ✓ Ramazanın ondokuzuncu yahut on bir veya yirmi üçüncü gecedir.
- ✓ Ramazanın birinci yahut dokuzuncu yahut onyedinci yahut da yirmi birinci veyahut ta son gecesidir.
- ✓ Ramazanın yirmi üç yahut yirmi yedinci gecesidir.
- ✓ Ramazanın yirmi bir veya yirmi üç yahut yirmi beşinci gecesidir.
- ✓ Ramazanın yirmi ikinci yahut yirmi üçüncü gecedir.
- ✓ Ramazanın ikinci ve üçüncü on günlerinin çift sayılı gecelerindedir.
- ✓ Ramazanın son on gecesinden üçüncü yahut beşinci gecedir. Yani yirmi üçüncü gece olabileceği gibi yirmi yedinci gece de olabilir.
- ✓ Ramazanın ikinci yarısının yedinci yahut sekizinci gecesidir.
- ✓ Ramazanın ilk veya son gecesini tek sayılı son gecedir.
- ✓ Ramazanın son on gecelerindeki tek sayılı gecelerinde gizlidir.

İbn Hacer, Fethu'l-Bârî'de bütün bu görüşleri kaydetmiş ve son görüşü tercih etmiştir.⁴⁴

Bu maddelerin bazısını bazısının içerisinde mütalea etmek mümkündür. İbn Hacer bu mevzudaki görüşlerin hepsini nakletmekte fayda görmüş ve sonunda bu görüşler içerisinde

⁴⁴ İbn Hacer, Fethu'l-bârî, V, 167–171.

Ramazanın son on gecesinin tek sayılı gecelerinde olduğu görüşünü benimsemiştir. İmam Şafiî'ye göre Ramazanın 21. yahut 23. gecesidir. Âlimlerin büyük çoğunluğuna göre ise 27. gecesidir.

D. Kadir Gecesindeki Gizlenmesindeki Hikmetler

Kadir gecesinin gizlenmesinde pek çok hikmetler vardır. Bu hikmetlere geçmeden önce konuyla ilgili Enes b. Mâlik (r.a.)'ın Ubâde b. Sâmit (r.a.)'den naklettiği şu rivayeti kaydedelim: "Rasûlullah (s.a.s.) bize Kadir gecesini haber vermek üzere mescide çıkmıştı. Ancak mescidde iki şahıs tartışmaktaydı. Derken Rasûlullah (s.a.s.) onlarla meşgul oldu ve daha sonra bize şöyle buyurdu: "Ben size Kadir gecesini haber verecektim ama bu iki şahsın tartışması sebebiyle bana o gecenin hangi gece olduğu unutturuldu. Umulur ki böylesi sizin için daha hayırlıdır. İyisi mi siz Kadir gecesini (Ramazanın son) dokuz, yedi ve beşinci gecelerinde arayınız."⁴⁵

Bu rivayette de görüldüğü üzere Cenabı Hak, bazı şeyleri bir takım hikmet ve maslahatlara binaen gizlemiştir. Bizim için sır olan bu şeylere bazen sürpriz mükâfatlar vaat etmiştir. Nitekim Ramazan ayında *Kadir gecesini* gizlediği gibi, Cuma gününde *icabet saatini*, beş vakit namaz içerisinde *Salât-ı Vustâ'*yı, yüzlerce ismi arasında *İsm-i A'zamı* gizlemiştir. *Rızasını* taat ve ibadetler içerisinde, *gazabını* haramlar ve isyanlar içerisinde, *eceli* de yaşanan bir ömür içerisinde saklamıştır. Bunlar gizli kaldıkça sair efrad dahi kıymetdar kalır, ehemmiyet verilir.

İnsanlara net olarak bildirilmeyen bu gaybi hususlarda birçok hikmet ve maslahatlar bulunmaktadır. Bununla beraber kullara düşen şey, ibâdet ve tâate ciddiyetle devam etmek, Allah'ın rızasını kazanma istikametinde azim ve sebat göstermek, bir ömür boyu gaflete düşmeden sürekli teyakkuz halinde bulunmak, yasaklardan mümkün olabildiğince kaçınmak, salih amellere devam etmek, yüksek fazilete ulaşmak, neticede Allah'ın rıza ve rıdvanına nail olmak... gibi hususlar bunlardan bazılarıdır.

Hadisin ifadesiyle, "Allah katında salih amellerin en sevimsisi, az da olsa devamlı yapılındır."⁴⁶ Ramazan ayını oruç tutarak, namaz kılarak, Kur'an okuyarak, evrad ve ezkâra devam ederek dua ve

⁴⁵ Buharî, Leyletü'l-Kadr 5.

⁴⁶ Buharî, Rikâk 18; Müslim, Salâtu'l-musâfirîn 216.

ibadetlerle ihya eden kimse, salih amellerle manevi hayatını süslemektedir. Bu ibadetlere bütün Ramazan boyunca devam eden ve din kardeşlerini duasına ortak eden kimse, Kadir gecesinin bereketine nail olur. Bizzat Kadir gecesini ihya edemese bile, ihya eden din kardeşlerinin duasına dâhil olduğu için o gecenin faziletinden hissedar olur.

Kadir gecesinin kesin olarak belirlenmemesinin hikmeti üzerinde duran âlimler, bu durumun gecenin feyzinden istifade etmek için daha uygun olduğunu söylemişlerdir. Zira Kadir gecesinin bildirilmesi halinde fertler, sadece o geceyi ihya etmekle yetinebilirlerdi. Hâlbuki kısmî belirsizlik sayesinde müminlerin Kadir gecesini ümidiyle bütün ramazan gecelerini ibadet şuurunda geçirme-leri söz konusudur. Ayrıca Kadir gecesinin bildirilmemesi yoluyla fertlerin bilerek ona saygısızlık göstermeleri veya tazimde aşırıya kaçmaları önlenmiş olur.⁴⁷

Bu geceye ihtimam ve tazim gösteren müminler, Kadir gecesinin hayır ve bereketine ermek için muhtemel geceleri ganimet bilip ihya etmeyi; dua ve niyazlarını umumîleştirerek bütün din kardeşlerini dualarına dâhil etmeyi yeğlemektedirler.

E. Kadir Gecesini İhyâ Etmek

Ramazan gecelerinin ihyasının teravih namazı gibi nafîle ibadetlerle gerçekleşeceği hususunda ittifak vardır. Kadir gecesini için de durum aynı olmakla beraber, hadis-i şeriflerin zahirine bakılırsa şunu söyleyebiliriz: Bu kutlu gecenin sevabına ve müjdesine erişebilmek için Kadir gecesini olma ihtimali bulunan bütün geceleri ibadetle geçirmek şarttır. Bir günün yalnız bir kısmında veya günün ekserisinde oruç tutmakla bir kimse oruç tutmuş sayılamayacağı gibi Kadir gecesinin bir kısmında ibâdet yapmakla dahi o gece ihya edilmiş olmaz.

Bazı hadislerde Ramazan gecesini ihya eden bir kimsenin geçmiş günahlarının bağışlanacağı ifade edilmektedir. Burada ayrıca "Kadir gecesini ihya eden bir kimsenin geçmiş günahlarının affedileceği" bildirilmektedir. Esasen bu hadislerdeki müjde, Kadir gecesine isabet edip etmediğini bilmeden bütün Ramazan gecelerini ihya eden kimseler için umumîdir.

⁴⁷ Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXXII, 28-29.

Kadir gecesinde duaların kabul edildiği bir zaman vardır ki, bu zamana rastlayan dualar reddedilmez. Bunun için mümkün mertebe, Kadir gecesine ihtimal verilen Ramazanın son on gecesini uyanık geçirerek ibadetle meşgul olmak, Allah’a samimî bir kalp ile teveccüh etmek, tevbe ve istiğfarda bulunmak, kendisinin yanı sıra aile fertlerinin ve bütün din kardeşlerinin bağışlanması için dua etmek önem arz etmektedir.

Hz. Âişe validemiz, Kadir gecesini idrak edecek olursam nasıl dua edeyim, diye Rasûlullah Efendimize sorar. Peygamberimiz (s.a.s.) de ona kısa ve öz olarak şu duayı çok sık okumasını tavsiye eder: “*Allahumme inneke afuvvun tuhibbul-afve fa’fu annî (Yani: Allahım, Sen çok affedensin, affetmeyi seversin; beni affeyle!)*”⁴⁸

Kadir gecesine mahsus farklı bir ibadet şekli yoktur. Her ne kadar bazı tali kaynaklarda nafîle olarak 100 rekâtlık bir Kadir gecesini namazından bahsedilmekte ise de, bunun sünnete dayanan makbul bir yönü yoktur. Asr-ı saadetten sonraki dönemlerde halk arasında yayılmış bir namaz şeklidir.

Kadir gecesine ihtimal verilen geceler, mümkün mertebe salih amellerle geçirilmelidir. Bu cümleden olarak, elden geldiğince Kur’ân okunmalıdır. Zira Kur’an, Kadir gecesinde inmeye başlamıştır. Resul-i Ekrem Efendimize de peygamberlik bu gecede verilmiştir. Kur’an’da geçen dua ayetlerinin yanı sıra Hz. Peygamber (s.a.s.)’e salât ve selam okunabilir. Ayrıca Peygamberimizden rivayet edilen me’sur duaların yanı sıra selef-i sâlihînden nakledilen evrad ve ezkârlar okunabilir. Hem kendimiz hem de müminlerin bağışlanması için tevbe ve istiğfar yapılır. Kaza namazı ve nafîle namazlarla da bu kutlu gece ihya edilir.⁴⁹

Meleklerin yeryüzüne indiği ve bir nevi ruhaniyetin yoğunlaştığı bu Kadir gecesini, kaçırılmaması gereken manevî bir fırsattır. Bu gecenin büyük bir nimet olması, onu hakkıyla değerlendirmeye bağlıdır.

⁴⁸ Tirmizî, Deavât 84; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 171.

⁴⁹ Veliyyüddin İbnu’l-İrâkî, *Leyletü’l-kadr: Ma’nâhâ ve vaktuhâ ve’l-duâ fihâ*, Kahire 1407/1987, s. 99 vd.; Manastırlı İsmail Hakkı, *Şerhu’s-sadr fi fezâilî leyleti’l-kadr*, İstanbul 1325, s. 89-90; Faruk Hamâde, *Leytetü’l-kadr fi’l-Kitâb ve’s-Sünne ve hayati Selefî’s-sâlihîn*, Beyrut 1416/1995, s. 88.

Sonuç

Kur'an ayetlerinde Kadir gecesinin faziletine dikkat çekilmiş ve fakat hangi gece olduğu bildirilmemiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.)'den nakledilen hadislerde ise Ramazan ayının tamamına, son on gecesine ve özellikle 21, 23, 25, 27 gibi tek gecelere işaret edilmiştir. Bu konuda Ashab-ı Kiram'dan da farklı görüş ve müşahedeler kaydedilmiştir. Aralarında İmam Ebû Hanife'nin de bulunduğu kimi âlimlere göre hadis-i şeriflerde Kadir gecesiyile ilgili olarak geçen bu gibi sayılar, kıyamete kadar bütün seneler için geçerli değildir. Sadece Resûl-i Ekrem'in bu sayıları söylediği yılların Ramazan ayları için geçerlidir. Öyle ki, her Ramazan ayında farklı bir gece için takdir edilmesi ihtimali vardır. Bu itibarla naslarda Allah ve Resulü tarafından hangi gece olduğu açıkça bildirilmeyen bu geceyi sadece ihtimallerden birisi olan Ramazanın 27. gecesine hasretmek ve kesin nazarıyla bakmak uygun olmaz.

Kaydedilen rivayetleri Buhari ve Müslim gibi en sahih kaynaklarda yer alan hadisler ışığında değerlendirecek olursak şu sonuca varabiliriz:

Ramazan ayının son on gecesine ve hususiyle tek gecelere işaret eden hadisler, sıhhat bakımından daha sahih rivayetlerdir.

Bu gecenin gizlenmesindeki hikmet ve maslahatlar da gözetilerek müminlerin Ramazan gecelerini bütünüyle ihya etmeleri, hiç olmazsa son on geceyi dolu dolu değerlendirmeleri ve böylece Kur'an'da haber verilen bin aydan –ki seksen üç sene dört ay yahut otuz bin gece demektir- daha hayırlı bir zaman dilimini kazanmaları mümkündür.

Esasen her hususta ümmetine örnek olduğu gibi, Kadir gecesini değerlendirme konusunda da en güzel örneği Hz. Peygamber (s.a.s.) bizlere sunmaktadır. Nitekim O, Ramazan ayının son on gününü ve gecesini itikâfta geçirmek suretiyle en isabetli yolu tutmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.), itikâfta bulunduğu süre içerisinde Allah'a ibadet u taatte bulunmakta, dua, tevbe ve istiğfar etmekte, evrad, ezkar, Kur'an tilaveti, namaz ve niyazlarla dopdolu bir kulluk yolunu temsil etmektedir. Böylece hem Ramazan ayını dolu dolu geçirmekte hem de Kadir gecesini olması muhtemel geceleri değerlendirmektedir. Yakınlarını uyandırmakta, ashabına ve dolayısıyla sonradan gelecek

ümmetine de bilfiil örnek olmaktadır.

Kaynaklar

- Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, *el-Müsned*, Thk. Muhammed Selîm İbrahim vd., Beyrut 1413/1993.
- Aclûnî, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî, *Keşfu'l-hafâ ve muzîlu'l-ilbâs an mâ işteher mine'l-ehâdîs alâ elsineti'n-nâs*, Beyrut 1351, Daru İhyâi't-türâs el-Arabi.
- Ali el-Muttakî el-Hindî, *Kenzu'l-'ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Beyrut 1992.
- Aynî, Bedruddîn Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *Umdetu'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Beyrut, tsz.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Huseyn, *Şuabu'l-îmân*, Beyrut 1410/1990.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-sahîh*, Beyrut 1411/1991.
- Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sünen*, Dimaşk 1412/1992.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, Beyrut 1409/1988.
- Ebû Şâme el-Makdisî, *el-Mürşidu'l-vecîz*, nşr. Tayyar Altıkulaç, Ankara 1406/1986.
- Faruk Hamâde, *Leytetu'l-kadr fî'l-kitâb ve's-sünne ve hayati selefi's-sâlihîn*, Beyrut 1416/1995.
- Fahrüddîn er-Râzî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer et-Teymî el-Bekrî, *Mefâtihu'l-gayb (et-Tefsîru'l-kebîr)*, Beyrut, tsz.
- Hâkim en-Nisabûrî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, nşr. Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlî, Beyrut, tsz.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebu Bekr Ahmed b. Ali, *Târîhu Bağdâd*, Beyrut, tsz.
- Heysemî, Nûruddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî Bekr, *Mecmau'z-*

zevâid ve menbau'l-fevâid, Beyrut, tsz.

- İbn Asâkir, Takıyyudîn Ebu'l-Kasım Ali b. Hasen b. Hibetillah, *Târîhu Dımaşk*, iht. İbn Manzûr, Dımaşk 1408/1988.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali, *Fethu'l-bârî bi şerhi'l-Buharî*, Beyrut 1407/1987.
- İbn Hibban, Ebu Hâtım Muhammed b. Ahmed et-Temîmî el-Büstî, *es-Sahîh*, Beyrut 1404/1984.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, İstanbul 1985.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvini, *es-Sünen*, Beyrut 1410/1990.
- İbn Manzur, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerram el-Mısrî, *Lisânu'l-Arab*, Beyrut 1410/1990.
- Özervaklı, M. Sait, "Kadir Gecesi", *DİA*, XXIV, İstanbul 1996.
- Malik b. Enes, *el-Muvatta'*, Kahire 1410/1990.
- Manastırlı İsmail Hakkı, *Şerhu's-sadr fi fezâili leyleti'l-kadr*, İstanbul 1325.
- Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Beyrut 1414/1994.
- Nesaî, Ebu Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb, es-Sünen, Beyrut 1412/1992.
- Nevevî, Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref, *Şerhu Sahîhi Müslim*, Beyrut 1414/1994.
- Râgıb el-İsfahânî, Huseyn b. Muhammed, *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân*, İstanbul 1986.
- Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *Esbâbu'n-nüzûl*, Kahire, tsz.
- ——— *ed-Dürü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, Beyrut, tsz.
- Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, thk. Hamdî Abdulmecîd es-Silefî, Beyrut 1405/1985.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-beyân an te'vîl-i âyi'l-Kur'an*, Kahire 1388/1968.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen (el-Câmi')*, Beyrut 1414/1994.

- Veliyyüddin İbnu'l-İrâkî, *Leyletu'l-kadr: Ma'nâhâ ve vaktuhâ ve'd-duâ filhâ*, Kahire 1407/1987.
- Wensinck, A. J. ve Mensing, J. P., *Concordance (el-Mu'cemu'l-mufehras li elfâzi'l-hadis en-nebevî)*, İstanbul 1988.
- Zuhaylî, Muhammed, *el-Fikhu'l-İslâmî ve edilletuh*, Dimaşk 1409/1989.